
НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА РОМИТЕ (2012 - 2020)

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020), наричана Стратегията, е политически рамков документ, задаващ насоките за изпълнение на политиката за социална интеграция на ромите. Следвайки рамката на Европейския съюз (ЕС) за национални ромски стратегии, настоящият документ използва името роми като обобщаващо както за българските граждани в уязвимо социално-икономическо положение, които се самоопределят като роми, така и за гражданите в сходна ситуация, които околното население определя като такива, независимо от начина на тяхното самоопределяне.

Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) е стратегически документ, израз на политическата ангажираност на правителството на европейското развитие на България в съответствие с Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.)^{*} и с Националния план за действие по инициативата „Десетилетие на ромското включване 2005-2015 г.“. Изготвена е в съответствие с действащите стратегически и оперативни национални документи на отговорни институции – Министерството на образованието, младежта и науката; Министерството на здравеопазването; Министерството на регионалното развитие и благоустройството; Министерството на труда и социалната политика; Министерството на културата; Министерството на вътрешните работи, Комисията за защита от дискриминация и др. в изпълнение на общонационалната политика за повишаване на качеството на живота и за гарантиране на равните възможности на българските граждани.

Стратегията прилага целенасочен интегриран подход към гражданите в уязвимо положение от ромски произход, който се прилага в рамките на по-общата стратегия за борба с бедността и изключването, и не изключва предоставянето на подкрепа и за лица в неравностойно положение от други етнически групи.

---

^{*} Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.) е изготвена в изпълнение на одобрената от Европейския съвет през юни 2010 г. стратегия „Европа 2020“ и в съответствие с новия инструмент за по-добра координация на икономическите политики в рамките на Европейския съюз, т. нар. „Европейски семестър“

Стратегиата надгражда постигнатото в десетгодишния период на действие на Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество и включва изцяло разработения, актуализиран и приет на 12 май 2010 г. от Министерския съвет национален стратегически документ на България: Рамкова програма за интегриране на ромите в българското общество 2010-2020 г., която е плод на обсъждане от страна на ромската общност, гражданския сектор, отговорните публични институции и научните среди.

Стратегиата кореспондира с международни стандарти в областта на правата на човека и правата на лица, принадлежащи към малцинствата: **Международни инструменти на ООН**, отнасящи се до зачитане на правата на човека, към които Република България се е присъединила: Международен пакт за граждански и политически права, 1966 г. (в сила за Р България от 1970 г.); Международен пакт за икономически, социални и културни права, 1966 г. (в сила за Р България от 1970 г.); Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация, 1966 г. (в сила за Р България от 1992 г.); Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените, 1979 г. (в сила за Р България от 1982 г.); Конвенция за правата на детето, 1989 г. (в сила за Р България от 1991 г.) и др.

Стратегиата се ръководи от принципите на политическата **рамка на Европейския съюз за защита на правата на човека**, за съблюдаване на принципа за гарантиране на равни възможности за всички граждани и недопускане на дискриминация въз основа на различни признаци, включително етнически произход, като: Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 г. относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход, Директива 2000/78/ЕО на Съвета за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите, Хартата за основните права и др.

Стратегиата се вписва в контекста на развитието на **европейските политики в областта на интеграцията на ромската общност**, като отчита насоките, дадени в: Съобщението на Европейската комисия /ЕК/ от 05 април 2011 г. - Рамка на ЕС за национални стратегии за интегриране на ромите до 2020 г. и Заключенията на Съвета на ЕС, приети на 19 май 2011 г.; Общите основни принципи за включване на ромите, приети от Съвета на ЕС на 8.06.2009 г., с отчетената необходимост от нарастване на усилията на правителствата за постигане на видими резултати от интеграционните действия спрямо ромската общност, със съответните европейски политически инструменти и институционални механизми, програми и инициативи; резултатите от действията в рамките на Европейската платформа за ромско включване, Европейските срещи на върха за ромите,

---

Съобщение на Комисията до Европейския Парламент, Съвета, Европейския Икономически и Социален Комитет и Комитета на Регионите - Недискриминация и равни възможности: подновен ангажимент {SEC(2008)2172} от юли 2008 г., Заключение на Съвета на министрите на ЕС от 8.12.2008 г. относно включване на ромите, Резолюция на Европейския парламент от 11.03.2009 г. относно социалното положение на ромите и подобряването на техния достъп до пазара на труда в ЕС (2008/2137\INI), Резолюция на Европейския парламент от 01.06.2006 г. относно ситуацията на ромските жени в Европейския съюз, Резолюция на Европейския парламент от 28.04.2005 г. относно ситуацията на ромите в Европейския съюз[†].

Стратегията е съобразена и с Рамковата конвенция за защита на националните малцинства на **Съвета на Европа**. Съответства на препоръката на Комитета на министрите на Съвета на Европа за възприемане на подход за инициране на позитивни действия спрямо ромската общност, като особено важно е това да става в условията на прозрачност при осъществяването им, при наличие на обществено съгласие и при стриктно спазване на демократичните принципи в страната.

Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) отчита ситуацията на ромската общност в страната от социално-икономическа и демографска гледна точка. Приема и обединява в един стратегически документ целите и мерките от стратегическите документи в областта на ромската интеграцията като: Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства; Здравна стратегия за лица в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства, 2005-2015 г. и Национална програма за подобряване на жилищните условия на ромите в Република България за периода 2005-2015 г.

Настоящият документ се приема за период до 2020 г. включително. Оперативното изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) се осъществява чрез Плана за действие (ПД), изпълняван в два периода. Първият период, 2012-2014 г., завършва с изпълнението на Националния план за действие по международната инициатива „Десетилетие на ромското включване 2005-2015 г.“, актуализиран през 2011 г., като с оглед неговото приключване (2 февруари 2015 г.) е предвиден цялостен анализ на изпълнението за периода.

Вторият период, 2014-2020 г., обхваща следващия програмен период на Европейския съюз по Оперативните програми за България с оглед

[†] Посочените документи са налични на интернет страницата на НССЕИВ www.government.bg

---

финансовата подкрепа и чрез инструментите на ЕС. С цел осигуряването на ефективност и устойчивост на мерките се предвижда междинен преглед/актуализация на ПД през 2017 г.

След 2020 година, Стратегията ще може да бъде продължена, допълнена или изменена, в зависимост от постигнатите резултати, съществуващите политически, социални и икономически реалности и нови предизвикателства.

II. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА РОМСКАТА ОБЩНОСТ

По данни на Националния статистически институт от преброяването на населението и жилищния фонд от 2011 г., ромите остават третата по големина етническа група в България. Като роми са се самоопределили **325343** души или **4.9%** от българските граждани.

Продължава тенденцията част от хората, които околното население назовава като „роми” или „цигани” да се самоопределят като българи, турци, румънци и др., което произтича от правото на преброяваното лице само да определи етническата си принадлежност или да не посочи такава.

Лицата от ромската етническа група са разпределени териториално във всички области. Най-голям е дялът им в област Монтана - 12.7% и Сливен - 11.8%., следвани от Добрич – 8.8%, Ямбол – 8.5% при общо за страната 4.9%. Около половината (55.4%) от самоидентифициралите се като роми живеят в градовете.

Възрастовата структура на ромите показва ясно изразена тенденция – с нарастване на възрастта намалява относителния дял на възрастовите групи: децата от 0 до 9 г. съставляват една пета (20.8%) от всички самоопределили се като роми, групите на 10-19 годишните и 20-29 годишните съставляват равни дялове, всеки от по 18.3%, 30-39 г. са 15.2%; 40-49г. – 11.6%; 50-59г. - 8,7%; 60-69г. - 4,9%; 70-79г. - 1.9%; 80+ г. - 0,4%.

Анализ на състоянието на ромската общност по сектори:

Жилищни условия

Степента на урбанизация на отделните етноси е различна. В градове живеят три четвърти от самоопределилите се като българи (77.5%), около половината (55.4%) от само идентифициралите се като роми и почти две пети от само идентифициралите се като турци (37.6%).

Данни за промените в местоживеенето на големите етнически общности са приведени в табл. 1.

Таблица 1

Местоживеене на големите етнически общности (в %)

Населен о място	Българи			Турци			Роми		
	1992	2001	2011 *	1992	2001	2011 *	1992	2001	2011 *
година									
град	71.6	73.5	77.5	31.6	37.0	37.6	52.3	53.8	55.4
село	28.4	26.5	22.5	68.4	63.0	62.4	47.7	46.2	44.6

Източник: НСИ 1994, 2004, 2011

Ромите имат малко по-забавено и слабо изразено нарастване на градското население, отколкото гражданите от турски произход и етническите българи. Ромите са единствената група, при която дялът на децата и младежите до 19-годишна възраст, живеещи на село, е по-висок от относителния дял на ромското селско население.

Един сериозен проблем, пред който са изправени ромите, е нарастването на пространствената обособеност на тяхната общност. Концентрацията на роми в обособени квартали се увеличи през последните петнайсетина години както в градските, така и в селските региони. Тази концентрация в обособени квартали обикновено води до социална изолация на жителите им, до влошаване на жилищните условия, до проблеми с изграждането и поддръжката на инфраструктурата и хигиената, до транспортни проблеми и трудности при осигуряването на услуги. Една от най-тежките последици от тази обособеност е влошаването на възможностите за подготовка на младите поколения за работа във формалната икономика и засилващите се трудности при търсенето и намирането на работа.

По данни на НСИ от последното преброяване на населението и жилищата в България, през 2011 г. етническите българи разполагат средно с 23.2 кв.м. жилищна площ на едно лице, при ромите тя е едва 10.6 кв.м.

Значителна част от ромите, живеещи в градовете, обитават пренаселени квартали, често извън градската регулация, на места без изградена или със зле функционираща водопроводна и канализационна мрежа, нерядко – с нелегално прокарана електрическа мрежа или дори без ток. Селските райони в страната по принцип са със слабо изградена канализационна система или без такава и това определя по-лошите жилищни условия на мнозинството от турците, българите мюсюлмани и близо половината от ромите. Все още две пети от ромите живеят в жилища без водопровод, ползвайки вода от външни/улични чешми или кладенци, три пети от ромските жилища не са

свързани към централната канализационна система, а в четири пети от ромските жилища няма тоалетна.

Заетост

Ромите са в неизгодно положение на пазара на труда в резултат на настъпилите структурни промени в Република България. Така променената макроикономическа ситуация в страната доведе до изключването им от пазара на труда и до постоянно възпроизвеждане на много високи нива на безработица в общността им, както и на заетост в по-нископлатени дейности. Те са по-неконкурентни от останалите когато сравняваме квалификацията и образованието им, социалният имидж за трудовия им статус, социалният им капитал.

По данни на НСИ от преброяването през 2011 г. икономическата активност на големите етнически групи в страната продължава да се различава значително. Икономически активни са 53.5% от всички етнически българи над 15 години, 45.4% от българските турци и едва 38.8% от ромите, въпреки че в тази най-млада етническа група делът на учащите след 15 годишна възраст и делът на пенсионерите е най-нисък.

При българите заети са 87.7% от икономически активните лица. При българските граждани от турски произход заетите са по-малко: 74.3% от икономически активните лица. При ромите заети са едва 50.2% от икономически активните лица; т.е. 19.35% от всички роми над 15 г.

Големи са социалните неравенства и в групата на икономически неактивните. В относително най-малката група на икономически неактивните – тази на етническите българи, пенсионерите съставляват 68.1%, учащите – 14.7%, домакините – 9.8%. Като „други” са били определени 7.3% от икономически неактивните.

При българските граждани от турски произход икономически неактивни са над половината от лицата над 15 години. От тях пенсионерите съставляват 46.4%. Учащи са 12.6%. Домакини са 23.1% . Други – 17.9%.

При ромите икономически неактивни са цели три пети от лицата над 15 години - 61.2%. Групата на пенсионерите (единствените, които генерират собствени доходи) тук е най-малката – едва 23.5% (14.4% от всички роми над 15 години). Причината е главно във възрастовите особености на общността, но така също и факта, че много възрастни ромски граждани, които са били продължително време безработни или са работили в сивия сектор нямат осигуровки и необходимите години трудов стаж за пенсия. Учащите са изключително малко – 7.3% от икономически неактивните или 4.4% от всички роми над 15 години. Този нисък дял на продължаващите

образованието си след 15-годишна възраст ще предопределя по-ниския образователен и квалификационен статус на общността в дългосрочен план, а отгук – и по-големия дял на безработните и изпадналите от пазара на труда роми и през следващите десетилетия. Домакините в ромската общност съставляват огромен дял – 36.5% от икономически неактивните; 22.4% от всички роми над 15 години.

Продължителното отпадане от пазара на труда е най-силният индикатор за социално-икономическо изключване в България след 1989 г.

Образование

Образование/ години	Българи		Турци		Роми				
	2001	%	2011	2001	%	2011			
Висше	19.2		25.6	2.4		4.9	0.2		0.5
Средно	47.6		52.3	21.9		29.7	6.5		9.0
Основно	24.9		18.0	46.9		44.5	41.8		40.8
Начално	6.9		3.4	18.6		13.4	28.3		27.9
Незавършено начално и неграмотни/непосещавали	1.4		0.9	10.2		7.5	23.2		21.8

Източник: НСИ

Наблюдава се забавено подобряване на образователния статус на ромската общност в последните 20 години. Друга особеност на групата е, че функционалната неграмотност се среща три пъти по-често при ромските жени, отколкото при мъжете в групата. Жените са тези, които се грижат за децата, тяхната неграмотност или ниско образование се оказват от изключителна важност за образователните аспирации и училищните успехи на децата.

При трите групи - българи, турци и роми, се наблюдава повишаване на образователното равнище, но най-слаба е тази промяна в ромската общност.

Част от тях тръгват на училище без да говорят добре официалния български език и без да са усвоили основните знания и умения, необходими за справяне в учебния процес. Социализационните модели в много ромски групи, особено в квартали с преобладаващо ромско население, създават допълнителни трудности за адаптацията на ромските деца в училище, ако не са ходили в предучилищно детско заведение.

Патриархалните норми на свръх-контрол върху поведението на момичетата и жените също водят до ранно отпадане на момичетата от някои ромски субгрупи от училище.

Въпреки всички трудности в периода 2001 – 2011 г. се увеличава броят на младите роми, завършили висше образование в страната, специализирали или

получили по-висока научна степен в чужбина. Успехите са дори по-големи от отчитаните от НСИ по време на преброяването, защото много млади хора след получаване на диплома за висше образование не се идентифицират като роми.

Данните на НСИ от преброяването през 2011 г. показват, че въпреки известното повишаване на дела на ромите с високо образование, се запазва тенденцията много млади роми да остават без подходящо образование, рано да напускат училище, или да не тръгват на училище. Ситуацията е различна в различните ромски субгрупи, населени места и области.

Здравеопазване

Рисковите фактори създават условия и повишават вероятността от възникване на заболявания. При лицата, принадлежащи към големите малцинствени общности в България, наблюдаваме по-силно влияние на първичните (масово и дълбоко обедняване, висока безработица, влошена структура на доходите и потреблението, неблагоприятна околна и жилищна среда, начин на живот, генетични заболявания) и вторичните рискови фактори (някои болестни състояния с хронично протичане, които от своя страна създават условия за усложнения или други заболявания).

Най-често декларираните симптоми, хронични заболявания и страдания, диагностицирани от лекар при възрастните роми, са: високо кръвно налягане; мигрена и главоболие; артрит и ревматизъм; астма, хронични бронхити, ХОББ; сърдечни заболявания; проблеми, свързани с менопаузата; алергии; висок холестерол; язва на стомаха; проблеми на простатата. Лошо е здравето и на 10% от децата на възраст до 9 години. Изследването показва, че 12.6% от цялото ромско население в страната, включително децата, е инвалидизирано или страда от тежко хронично заболяване. Специфична особеност при ромите е много ранното настъпване на инвалидизация и масовото хронифициране на заболяванията още в средна възраст. Една трета от мъжете и две пети от жените на възраст 45-60 години вече са загубили част или изцяло работоспособността си поради лошо здравословно състояние.

Поради неизградената или лошата инфраструктура в селищата и махалите им, представителите на големите малцинствени общности по-често боледуват от хепатит, стомашно-чревни заболявания, различни болести, причинявани от паразити. Най-често тези проблеми се срещат при ромите. Изключително сериозен проблем в ромските махали в България представляват инфекциозните заболявания. Пренаселеността на кварталите и

жилищата силно затруднява изолацията на вирусносителите и заболяванията често приемат епидемичен характер.

Сериозен проблем представлява здравната неосигуреност сред ромското население.

III. ВИЗИЯ

Социалната интеграция е предпоставка за успешно и устойчиво развитие на българското общество.

Интеграцията на ромите и на българските граждани в уязвимо положение, принадлежащи към други етнически групи е активен двустранен процес на социално включване, насочен към преодоляване на съществуващите за тях негативни социално - икономически характеристики и последващ просперитет в обществото.

IV. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

Създаване на условия за равноправно интегриране на ромите и на българските граждани в уязвимо положение от други етнически групи в обществения и икономическия живот чрез осигуряване на равни възможности и равен достъп до права, блага, стоки и услуги, участие във всички обществени сфери и подобряване на качеството на живот при спазване на принципите на равнопоставеност и недискриминация.

V. ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ И ХОРИЗОНТАЛНИ АСПЕКТИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Принципи:

Водещи при изпълнението на Стратегията са Десетте общи основни принципа за включване на ромите, приети от Съвета на Европейския съюз на 8.06.2009 г.:

- 1) Конструктивни, прагматични и недискриминационни политики
- 2) Изрична, ясно определена но не изключителна насоченост
- 3) Междукултурен подход
- 4) Приобщаване към мнозинството
- 5) Осъзнаване на измерението за равенството между половете

-
- 6) Трансфер на основани на фактите политики
  - 7) Използване на инструменти на ЕС
  - 8) Участие на регионалните и местните власти
  - 9) Участие на гражданското общество
  - 10) Активно участие на ромите

Тези принципи са базата при формулирането, изпълнението, наблюдението и оценката на интеграционните политики за ромите. Те насърчават провеждането на конструктивни, прагматични и недискриминационни политики, подхода на утвърдителните мерки, межкултурния подход, като не изключват прилагането им към други граждани в уязвимо положение, принадлежащи към етнически групи. Вземат предвид потребностите и положението на ромските жени. Принципите се отнасят до ключови фактори за успех като трансфер на доказано добри практики, използване на инструментите (законодателни, финансови и координационни) на Общността, участие на регионалните и местните власти, въвличане на гражданското общество и активното участие на ромите.

Хоризонтални аспекти:

Политиките за интегриране на ромите и лицата в неравностойно положение от други етнически групи представляват неразделна част от общонационалните политики за повишаване благосъстоянието на българския народ.

Стратегията обединява действащите стратегически документи и планове за развитие на отделните сектори, с оглед постигане на добро взаимодействие и допълване на планираните дейности. Осигуряването на интегрирано управление на секторните политики ще повиши ефекта от тяхното изпълнение. Дейностите по отделните приоритетни направления ще бъдат изпълнявани чрез взаимна допълняемост на следните подходи:

- Интегриране на правата, задълженията, потребностите и проблемите на ромите в общите правителствени и секторни политики (мейнстриймिंग). Гарантиране на ефективно равенство в достъпа до основните обществени сфери.
- Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на различни форми на неравнопоставеност във всички обществени сектори. Утвърждаване на позитивни обществени нагласи към ромската общност.
- Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на традиционни практики в ромската общност, които засягат правата на жените и децата.

-
- Интегриран териториален подход, при който на териториален принцип едновременно се предприемат мерки и обединяват ресурси по различни приоритети, съобразени с местните особености и нужди, включително на най-нуждаещите се с цел постигане на видима промяна на конкретно населено място /квартал, махала/.

VI. ПРИОРИТЕТИ :
ОБРАЗОВАНИЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ, ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ,
ЗАЕТОСТ, ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ,
КУЛТУРА И МЕДИИ.

1. ОБРАЗОВАНИЕ

Оперативна цел: Обхващане и задържане на ромските деца и ученици в образователната система, осигуряване на качествено образование в мултикултурна образователна среда

Цели за изпълнение:

1. Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование, включително чрез интеграция на ромски деца и ученици в етнически смесени детски градини и училища.
2. Повишаване на качеството на образование в обособените детските градини и училища в големите ромски квартали и в селските региони, в които учат предимно ромски деца.
3. Обучение в дух на толерантност и недискриминация в детските градини и в училищата чрез съхраняване и развиване на културната идентичност на деца и ученици от ромски произход.
4. Превенция на отпадане от училище и ограмотяване на неграмотни и малограмотни възрастни роми.
5. Прилагане на разнообразни форми и програми за работа с деца с трудности и дефицити в обучението, и отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция.
6. Приобщаване и приемане на родителите- роми към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот.
7. Усъвършенстване на образователните условия за качествено образование чрез квалификация на педагогическите специалисти за взаимодействие в

мултиетническа образователна среда, интеркултурна компетентност у директорите, учителите и другите педагогически специалисти.

8. Въвеждане на практиката на образователен медиатор в системата на подготвителния клас и средното образование.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Министерството на образованието младежта и науката е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Образование”.

Изпълнението на мерките по приоритет „Образование” ще допринесе за изпълнение на Национална цел 4 „Дял на преждевременно напусналите образователната система от 11% до 2020 г. и дял на 30-34 годишните със завършено висше образование - 36% до 2020 г.”, както и косвено допринася за постигане на Национална цел 5 „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хиляди души”. Националните цели са заложи в Националната програма за реформи, в изпълнение на стратегия "Европа 2020".

2. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Оперативна цел: Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни услуги и превантивни програми

Цели за изпълнение:

1. Превантивни грижи за майчино и детско здравеопазване.
2. Осигуряване на равенство в достъпа до здравни услуги на лицата в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства.
3. Повишаване броя на квалифицираните роми, работещи в здравната система. Развиване на медиаторството и на различни форми на работа за и в общността (здравно социални центрове и др.).
4. Повишаване на здравните знания и осигуряване на достъп до здравна информация.
5. Разширяване обхвата на здравноосигурените лица в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства, чрез предприемане на

законодателни инициативи по отношение на здравето осигуряване на социално слабите, в това число и на дълготрайно безработните.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Министерството на здравеопазването е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Здравеопазване”.

3. ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Оперативна цел: Подобряване на жилищните условия, включително и на прилежащата техническа инфраструктура

Цели за изпълнение:

1. Подобряване на жилищните условия в квартали с компактно ромско население, целящи осигуряването на съвременна жилищна среда.
2. Отреждане на нови територии за жилищно строителство, с възможности за деконцентриране на компактните и обособени ромски квартали.
3. Продължаване на процеса на изработване на кадастрални карти и кадастрални регистри, които да обхванат зони с компактно ромско население и установените нови зони за жилищно строителство.
4. Актуализация/изработване на подробни устройствени планове на съществуващи и новоотредени терени.
5. Проектиране и изграждане на техническа инфраструктура - водоснабдяване, канализация, улична мрежа и благоустрояване, и др.
6. Изграждане, осигуряване на социални жилища.
7. Осигуряване на подходящо алтернативно жилищно настаняване в случай на евикция на ромски семейства от домовете, които обитават незаконно или при опасност за тяхната сигурност и здраве.
8. Усъвършенстване и допълване на законодателството в областта на жилищните условия.
9. Изграждане/реконструкция на обекти на социалната инфраструктура за целите на образованието, културата и др.
10. Формиране на отношение на отговорен и добър стопанин при предоставяне на право на ползване на недвижим имот. Привличане на НПО и изявени лица от общността по места за изграждане на съвременни поведенчески модели.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Министерството на регионалното развитие и благоустройството е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Подобряване на жилищните условия”.

4. ЗАЕТОСТ

Оперативна цел: Подобряване на достъпа на ромите да пазара на труда и повишаване на дела на заетите сред тях

Цели за изпълнение:

1. Осигуряване на достъп на ромите до пазара на труда и до различни инструменти и инициативи за самостоятелна заетост. Квалификация и преквалификация на безработни роми, както и на зети роми, в съответствие с професии, търсени на пазара на труда.
2. Насърчаване на заетостта чрез провеждане на обучение на безработни лица за ключови компетентности.
3. Насърчаване на предприемачеството, стартиране и управление на собствен бизнес.
4. Конкретни механизми за осигуряване на устойчива заетост на роми в активна трудова възраст заедно с представители на работодателите, синдикатите, общините и организациите на ромската общност
5. Насърчаване на социалния и гражданския диалог в подкрепа на трудовата реализация на ромите.
6. Въвеждане на правни и икономически механизми за стимулиране на работодателите да наемат на работа лица от ромски произход, вкл. чрез прилагане на механизмите за корпоративна социална отговорност, субсидирана заетост и др.
7. Активизиране на продължително безработни и икономически неактивни лица, чрез насърчаване на трудовото медиаторство.
8. Насърчаване заетостта на зелени работни места чрез субсидиране на работни места в екологични дейности за създаване на качествена заетост и опазване на околната среда.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Министерството на труда и социалната политика е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Заетост”. Изпълнение на мерките по приоритет „Заетост” способстват за постигане на Национална цел 1 „Достигане на 76% заетост сред населението на възраст 20-64 г. до 2020 г.”. Заедно с изпълнението на допълващите мерки по приоритет „Образование”, насочени към повишаване нивото на умения на работната сила, компетентността и квалификацията на нискоквалифицираните работници, ще допринесат за намаляване равнището на бедност за работещите и техните семейства и за постигането на Национална цел 5 „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души”.

5. ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ

Оперативна цел: Гарантиране правата на гражданите, с акцент върху жените и децата, защита на обществения ред, недопускане и противодействие на проявите на нетолерантност и на „език на омразата”.

Цели за изпълнение:

1. Повишаване гаранциите за ефективна защита на правата на българските граждани в уязвимо социално положение, принадлежащи към различни етнически групи.
2. Ефективно прилагане на политиките за интеграция на ромите за постигане на равенство, достойно съществуване и пълноценно участие в обществения живот.
3. Преодоляване на културните бариери в общуването и всякакви форми на дискриминационни нагласи.
4. Утвърждаване на толерантни междуетнически отношения чрез всички форми, вкл. и спорт.
5. Формиране на култура за равнопоставеност на ромските жени. Насърчаване на тяхното пълноценно индивидуално, социално и икономическо участие в обществения живот.
6. Предприемане на целенасочени мерки и иновативни интегрирани услуги за повишаване на родителския капацитет в подкрепа на уязвимите семейства, подобряване на родителската грижа и за защита правата на децата.
7. Повишаване на институционалната и на обществената чувствителност и нетърпимост към прояви на дискриминация и „език на омразата”.

Приоритетно предприемане на мерки за превенция на етнически мотивирана радикализация, особено в младежка възраст.

8. Повишаване на капацитета на правоприлагащите органи по отношение на борбата с престъпленията и проявите на дискриминация, насилие или омраза, основани на етническа принадлежност.

9. Увеличаване на усилията в борбата с трафика на хора чрез ефективно прилагане на заложеното в документите на ООН, Съвета на Европа и ЕС, и използване на съществуващите в ЕС инструменти.

10. Повишаване на правната култура във връзка с придобиването, ползването и съхраняването на български лични документи.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

За изпълнението на мерките в приоритет „Върховенство на закона и недискриминация” са отговорни всички държавни институции, ведомства, Комисията за защита от дискриминация, консултативни структури и др., съобразно техните компетенции.

6. КУЛТУРА И МЕДИИ

Оперативна цел: Създаване на условия за равен достъп на ромската общност до обществения културен живот и съхранение и развитие на ромската традиционна култура и творчество

Цели за изпълнение:

1. Съхраняване и популяризиране на традиционната култура на ромите;
2. Развитие на любителското изкуство сред ромите като предпоставка за професионално развитие и реализация;
3. Стимулиране на ромската общност за активно участие в обществения културен живот.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Министерството на културата е водеща институция при изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Култура”.

МЕДИИ

Оперативна цел: Създаване на условия за равнопоставено представяне на ромската общност, промяна на негативния образ на ромите и противодействие на проявите на „език на омразата” в печатните и електронни медии.

Цели за изпълнение:

1. Представяне на ромската общност – проблеми, традиции, култура и съвременни достижения във всички сфери на обществения живот в печатните и електронни медии;
2. Насърчаване, мотивиране и стимулиране на журналисти от ромски произход да работят в средствата за масова комуникация;
3. Противодействие на проявите на „език на омразата” в печатните и електронни медии.

НССЕИВ е водеща институция при изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Медии” в сътрудничество с Комисия по културата, гражданското общество и медиите на Народното събрание, Съвета за електронни медии, Комисията за защита от дискриминация, Омбудсмана на Република България и обществените медии - Българската национална телевизия, Българското национално радио и Българската телеграфна агенция, Национален съвет за журналистическа етика (Комисия за етика в печатните медии и Комисия за журналистическа етика в електронните медии).

Мерките за постигане на целите за медии са заложи в комуникационния план за действие към Стратегията.

VII. МЕХАНИЗМИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА

Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) е съставна част от цялостната стратегия на правителството за постигане на реални промени в живота на всички български граждани. Правителството провежда политика за стимулиране на инвестирането в развитието и усъвършенстването на хората и тяхното активно участие в преодоляване на съществуващите предизвикателства.

Организацията по изпълнението на политиките за равноправно интегриране на ромите е изградена на базата на ефективно и целенасочено използване на наличните ресурси на национално, регионално и местно ниво, както и тези на европейско ниво, произтичащи от членството на страната в ЕС и достъпа до Структурните и Кохезионния фонд.

Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) на оперативно ниво се осъществява чрез Плана за действие за изпълнение на Стратегията, (който до 2014 г. е актуализирания Национален план за действие по международната инициатива „Десетилетие на ромското включване 2005- 2015 г.”). Планът за действие е отворен с цел да се реагира гъвкаво при необходимост от промени и при спазване на съответните бюджетни процедури.

Координацията и контролът по изпълнението на Стратегията и на ПД се осъществява от Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси. Секретариатът осигурява дейността на НССЕИВ в информационно, аналитично, административно и техническо отношение.

В оперативен порядък всички мерки по изпълнението на Стратегията и ПД, включително мерките по ресурсното осигуряване се координират, съгласуват и утвърждават от заместник министър-председателя, председател на НССЕИВ и национален координатор по Международната инициатива „Десетилетие на ромското включване 2005-2015г.”

1. Оптимизиране на модела за разпределение на управленските отговорности между органите на изпълнителната власт:

- Управляваща и координираща институция е НССЕИВ, представлявана от неговия председател и подпомагана от Секретариата към него.

Управляващата институция е отговорна за подобряване на механизма за междуинституционална координация при формулирането, изпълнението, мониторинга и оценката на интеграционната политика, вкл. на мерките по съответните приоритети от цялостното изпълнение на Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

- Формиране и поддържане на необходимия административен капацитет в ключовите ресорни институции и във второстепенните разпоредители с бюджетни кредити чрез възлагане на определени функции на дирекции, отдели, звена или отделни експерти, отговарящи за изпълнението на интеграционната политика, както и чрез формиране на специализирани звена. Ключовите ресорни министерства и органи са отговорни за актуализирането на съответните тематични програмни

оперативни документи за интеграция на ромите, изпълнението на планираните мерки, наблюдението, оценката и отчитането пред НССЕИВ.

- Формиране и поддържане на необходимия административен капацитет в ключовите ресорни институции и във второстепенните разпоредители с бюджетни средства чрез възлагане на определени функции и отговорности.

- Формиране на необходимия административен капацитет в структурите на Областните администрации чрез възлагане на определени функции на дирекции, отдели, звена или отделни експерти, отговарящи за изпълнението на държавната политика по интеграция на ромите. Във всяка областна администрация следва да бъде назначен минимум един служител, чиито основни правомощия да бъдат свързани с интеграционната политика.

2. Усъвършенстване на механизмите за координация със структурите на гражданското общество чрез функционирането на:

- Национален съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси към Министерския съвет.

- Комисия за интеграция на ромите в рамките на Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси (НССЕИВ).

- Консултативни структури и механизми с участието на гражданското общество към ресорните ведомства, областните управители и местните власти, като тяхното сформирание ще бъде последователно насърчавано.

- Сътрудничество с легитимни религиозни организации.

3. Включване на общините в изпълнението на политиките за интеграция на ромите чрез:

- Разработване съвместно с представители на местната ромската общност и приемане от Общинските съвети на конкретни годишни планове за действие по приоритетите от Националната стратегия за интегриране на ромите в Република България (2012-2020). Тези планове следва да бъдат ресурсно обезпечени.

- Делегиране на дейности подкрепени от собствените средства на общините, за интеграция на ромите на общинско ниво.

- Изграждане на подходящи консултативни и координационни механизми с участието на граждански структури.

- Формиране на необходимия административен капацитет в структурите на общинските администрации чрез възлагане на определени функции на дирекции, отдели, звена или отделни експерти, отговарящи за изпълнението на интеграционните политики. Назначаване на общински

експерти по етнически и интеграционни въпроси, там, където това е необходимо.

4. Финансово обезпечаване на интеграционните политики и програми чрез средства от държавния бюджет, от Европейските фондове и други източници.

Финансово обезпечаване изпълнението на дейностите, заложи в Националния план за действие по инициативата “Десетилетие на ромското включване 2005-2015 г.” и Плана за действие за изпълнение на Стратегията, се осъществява чрез:

- Финансово обезпечаване, в рамките на бюджетите на ресорните министерства и институции, вкл. с целеви средства, на изпълнението на политиките за интеграция,

- Осигуряване, в рамките на средствата за общините от общата субсидия за делегираните от държавата дейности, на разработването и изпълнението на общински програми, съобразени с приоритетите на политиката за интеграцията на ромите.

- Стимулиране на общините да финансират изпълнението на мерки и инициативи чрез общинските бюджети за сметка на собствени приходи, и в партньорство с НПО.

- Финансиране на тематични проекти по Оперативните програми със средства от Структурните фондове и Кохезионния фонд.

- Финансиране и съфинансиране на тематични проекти по програми на Европейския съюз, Световна банка, ООН, Съвета на Европа и други.

- Адекватно интегриране на потребностите и проблемите на ромите в Партньорския договор за инвестиции и развитие съгласно новата Многогодишна финансова перспектива за периода 2014-2020 г. и съответните приоритети на оперативните програми с оглед финансова подкрепа чрез инструментите на ЕС.

5. Общ комуникационен план в подкрепа на изпълнението на интеграционните политики.

Осведомяването на обществото за изпълнение на интеграционните политики се осъществява посредством Комуникационен план. Комуникационният план ще бъде изпълняван от НССЕИВ, ресорни ведомства и граждански организации.

VIII. МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Оценката на изпълнението на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) се осъществява чрез мониторинг на изпълнението на Националния план за действие по инициативата „Десетилетие на ромското включване 2005-2015 г.” до 2014 г. и ПД за изпълнение на Стратегията до 2020 г. Напредъкът се отчита в административен доклад и не изключва прилагане на други форми за наблюдение и оценка.

Целта на мониторинга е чрез систематично събиране и анализиране на информация, да следи за постигането на измерими резултати от дейността по изпълнението на мерките по плановия документ, както и активно да включи заинтересованите страни в осъществяването на оценката и наблюдението:

1. Напредъкът по изпълнението на заложените дейности по приоритетите на плана се отчита в административен мониторингов доклад.
2. Секретариатът на НССЕИВ координира и обобщава получената информация в доклада.
3. Обсъждането на доклада се осъществява в рамките на Комисията за интеграция на ромите и ведомствата, които вземат участие в изпълнението на ПД.
4. Докладът се представя за одобрение пред НССЕИВ.
5. Докладът се приема от Министерския съвет
6. Министерският съвет внася за приемане в Народното събрание годишен доклад за изпълнение на Стратегията до 20 април на следващата година.

Националната контактна точка е Секретариатът на НССЕИВ.

София 1000

бул. „Дондуков 1”

Министерски съвет

www.nccedi.government.bg

IX. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За изпълнението на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) от съществено значение е сътрудничеството на всички пряко ангажирани институции на национално, регионално и местно ниво с представители на неправителствени организации и на ромската общност.

Осигуряването на активното участие на ромите е от ключово значение.

Като участници не само във формирането и реализацията на политиките за интеграция на ромите, но и във всички други политики, те допринасят за развитието на обществото. Включването им във всеки етап от създаването, изпълнението, наблюдението и оценката на политиките на всички нива обогатява процеса от гледна точка на интересите на общността и компетентността на експертите, работещи по въпросите на ромите. Това изисква насърчаване на участието в администрацията на представители на ромската общност и гарантира реалното участие на ромите във всички приоритетни области на настоящата програма.

Проектът на настоящата Стратегията се приема с Решение на МС, който представя Стратегията за приемане с Решение от Народното събрание като израз на политиката на Правителството за стратегическото развитие на страната.